

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 373.2.015.31:316.42:172.12

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.3.11>

А. А. ВОЗНІЮК

старший викладач кафедри дошкільної освіти,

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»,

м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

Електронна пошта: a.a.vozniuk@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-1461-149X>

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОБЛЕМИ

Розвиток соціально-громадянської компетентності є важливим компонентом ранньої освіти. Повноцінне розуміння проблеми потребує дослідницького корпусу, який є багатошаровим і вивчає практики та контексти реалізації. Тому тема формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку актуалізувалася й потребує ґрунтовних теоретичних та емпіричних розвідок. Нещодавні вітчизняні та зарубіжні дослідження у новому світлі показують важливість уваги до соціального розвитку дітей дошкільного віку в межах здобуття ними освіти. Метою статті є комплексно проаналізувати проблему формування соціально-громадянської компетентності в парадигмі сучасної дошкільної освіти з акцентом на актуальності теми та розкритті змісту проблеми. На відміну від раніших методологічних акцентів, ідея яких полягала в намаганні підготувати дітей до соціальної участі через формування їхніх знань про суспільство методом формального навчання, ідеї сучасних студій базуються на перетворенні дошкільної групи на мікрокосмос демократичного суспільства, у якому діти занурені в сучасні демократичні національні та європейські ідеали й практики. Навчання соціальних навичок, з іншого боку, зосереджується на підвищенні здібностей дітей брати участь в успішній міжособистісній взаємодії та просоціальній поведінці, що формує основи ефективної участі в суспільстві. Індивідуальний розвиток дитини спонукає поглиблену участь у соціальній парадигмі. Від розвитку здатності дітей до соціальної участі через формування відповідно до вікових особливостей соціально-громадянської компетентності закладається основа їх здатності навчатися надалі в школі та реалізувати себе в інших соціальних контекстах. У статті виділено й розкрито зміст таких стрижневих ліній реалізації соціально-громадянської компетентності в умовах дошкільця, як самоствердження та спілкування з іншими, соціально здорове середовище, культурно-національні цінності. Наголошено на потребі навчання в межах компетентності особливостей соціалізації в глобалізованому світі на засадах різноманітності, толерантності, збереження особистої й національної ідентичності в полікультурному соціумі.

Ключові слова: соціально-громадянська компетентність, заклад дошкільної освіти, дошкільця, діти раннього віку, зміст компетентності, громадянська освіта.

Поставлення проблеми. У чинному Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 соціальна та громадянська компетентності згадуються в статті 12, яка стосується повної загальної середньої освіти, серед ключових компетентностей, що визначаються цим законодавчим актом як необхідні кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [Закон України «Про освіту» 2017]. Зміст соціальної й громадянської компетентності розкривається в Законі через зв'язок з ідеями демократичного укладу суспільного середовища, цінностями справедливості, рівності, захисту прав людини, а також через цінності добробуту й здорового способу життя. Важливою є теза про потребу усвідомлення рів-

них прав і можливостей, що є невід'ємним для особистості зі сформованою соціально-громадянською компетентністю. Хоча питання базових компетентностей у Законі окреслюється в руслі загальної середньої освіти, наче ігноруючи тим самим попередній етап дошкільної освіти (стаття 11), усе ж стверджується, що артикульовані компетентності є важливими для кожної сучасної особистості, а отже, вважаємо за логічне їхнє формування на всій вертикалі освіти, починаючи від дошкільця як інституційно першого освітнього ступеня. У статті 5 зазначається також те, що держава забезпечує належні умови, націлені на здобуття громадянської освіти, що якраз і передбачає формування ком-

петентностей, котрі пов'язані з реалізацією прав і обов'язків особи як члена соціуму [Закон України «Про освіту» 2017]. Власне, сам прикметник «громадянський» у різних граматичних формах у документів згадується 15 разів, що формує обов'язкову семантико-змістову лінію зв'язку освіти з побудовою громадянського суспільства. Водночас Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 лише загальною зачіпає тему формування компетентностей у здобувачів, зазначаючи про необхідність охоплення змістом освітньої програми завдання з «формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини» [Закон України «Про дошкільну освіту» 2001]. Утім, у Базовому компоненті дошкільної освіти соціально-громадянська компетентність уже чітко прописана в переліку інваріантивної (обов'язкової) складової ключових компетентностей дитини і входить до напрямку «Дитина в соціумі» [МОН 2020].

У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради від 18 грудня 2006 р. щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя (2006/962/ЕС) соціальна й громадянська компетентності посідають чільні позиції. Вони включають особисту, міжособистісну та міжкультурну компетентність здобувача освіти й охоплюють усі форми поведінки, які дають людям можливість ефективно та конструктивно брати участь у соціальному та професійному житті, особливо в суспільствах, де зростає різноманітність (а це фактично всі розвинуті соціуми у світі під впливом глобалізації), і вирішувати конфлікти в разі потреби. Громадянська компетентність готує особу до повноцінної участі в громадському житті на основі знання соціальних і політичних концепцій і структур, а також відданості активній і демократичній участі у соціальному бутті [Recommendation 2006].

Аналіз попередніх досліджень. Із посиленням риторики глобалізації й сталого розвитку у світі, з одного боку, та потребою збереження національної своєрідності освітніх систем, з іншого боку, помітне зміщення артикуляції соціально-громадянської компетентності в межах освіти дітей дошкільного та раннього шкільного віку на противагу досі більш посиленій увазі стосовно цього питання щодо учнів старших класів та студентів вишів. Ця тенденція актуальна як для вітчизняної парадигми

педагогіки, так і в загальноцивілізаційному вимірі [Мельник 2018; Руденко 2021; Krasteva 2020; Petrova 2021].

Сьогодні громадянська освіта стала центром навчально-виховних процесів. Увага до соціально-громадянської компетентності окреслює основні зміни у філософії та цілях сучасної освіти та визначає освіту через компетентнісний підхід. Громадянська компетентність є однією з ключових компетентностей, яку мають бути сформовані в межах загальноосвітньої підготовки. Переважно з громадянською освітою асоціюються такі цілі, як: набуття знань і навичок, необхідних для успішної особистісної та професійної реалізації й активної громадянської участі в соціумі XIX століття; набуття компетентностей для сталого розвитку; формування розуміння та впровадження принципів демократії, прав і свобод людини, активної та відповідальної громадянської участі; розвивати толерантність і повагу до етнічної, національної, культурної, мовної та релігійної самобутності кожного громадянина; розвивати толерантність і повагу до прав дитини, учнів, людей з обмеженими можливостями; набуття компетенцій для розуміння глобальних процесів та їх взаємозв'язків; набуття компетенцій для розуміння та впровадження принципів, правил, обов'язків і прав, що впливають із участі держави в міжнародних організаціях (наприклад, Європейському Союзі та НАТО, до яких наразі найближчою в геополітичному плані є Україна та які водночас є ключовими гравцями на світовій арені впливів). Дошкільна та шкільна освіта провідних демократичних країн світу визначають соціальну й громадянську компетентності як одну з основних груп компетентностей, які вихованці дитячих садків та шкіл повинні розвивати [Suduc et al. 2014; Diković & Zečević, 2020]. Прогресивною метою цього є активізація молоді та залучення її до політичних і суспільних процесів.

Формування дитини як активного громадянина з високим ступенем соціальної компетентності та громадянських навичок із самих початків – тобто з найранніших інституційно зосереджених етапів освіти, а саме з дошкільного віку – є вимогою та очікуванням суспільства. Реалізувати цю ідею можна в процесі педагогічної взаємодії – через збагачення

пізнавального й практичного досвіду дітей 2–7 років, що є орієнтований на соціально змістовний спосіб життя [Diković & Zečević, 2020]. Окремо тут ідеться про дітей, які з тих чи тих причин опинилися в маргіналізованих групах (особливо широкий зміст цього в закордонних публікаціях, де семантика інклюзивного соціуму дуже розгалужена). Аксиоматичним для найбільш ранніх етапів здобуття освіти є те, що всі діти унікальні і мають свої особливості. Вони «Об'єднані в різноманітті» (як девіз Європейського Союзу – *Unity in Diversity*): із різними традиціями та мовами, але рівною цінністю. У процесі виховання акцент робиться саме на ціннісному ставленні дитини до світу, а також на утвердженні її індивідуальності в умовах соціокультурного середовища та різноманіття. У такий спосіб дитина отримує ширше уявлення про себе та свої стосунки з людьми – попри індивідуальні відмінності. Формування в дитини таких ідеологічно-світоглядних підвалин дає їй змогу давати собі раду в мережі складно організованого соціального середовища й відчувати себе його частиною [Krasteva 2020].

Отже, за останнє десятиліття проблема формування соціально-громадянської компетентності неабияк актуалізувалася. Водночас дослідники активізувалися в питаннях пошуку ефективних рішень саме для дошкільної освіти – ланки, яка раніше переважно ігнорувалася в питаннях соціальної й громадянської компетентності через низьку соціальну активність здобувачів освіти такого раннього етапу. Проте сучасні дослідження одноголосо стоять на засадах того, що формування соціально-громадянської компетентності має бути наскрізним і охоплювати абсолютно всі етапи здобуття освіти.

Метою статті є комплексно проаналізувати проблему формування соціально-громадянської компетентності в парадигмі сучасної дошкільної освіти з акцентом на актуальності теми та розкритті змісту проблеми.

Виклад основного матеріалу. Соціальна компетентність пов'язана з особистим і соціальним благополуччям, яке вимагає розуміння того, як люди можуть забезпечити оптимальне фізичне та психічне здоров'я, зокрема як ресурс для себе, своєї сім'ї та свого найближчого соціального оточення, а також знання того, як здоровий

спосіб життя може сприяти цьому. Для успішної міжособистісної та соціальної участі важливо розуміти кодекси поведінки й манери, загальноприйняті в різних суспільствах та середовищах (наприклад, у середовищі закладу дошкільної освіти як важливому етапі соціалізації дитини). Не менш важливо знати основні поняття, що стосуються окремих осіб, груп, гендерної рівності та недискримінації, суспільства й культури. Розуміння мультикультурного та соціально-економічного вимірів європейських суспільств і того, як національна культурна ідентичність взаємодіє з європейською ідентичністю, теж має важливе значення у змісті соціально-громадянської компетентності.

Основні навички цієї компетенції охоплюють уміння конструктивно спілкуватися в різних середовищах, проявляти толерантність, висловлювати та розуміти різні точки зору, комунікувати зі здатністю викликати довіру та відчувати емпатію, поратися зі стресом і розчаруванням, виражаючи їх у конструктивний спосіб. Компетентність базується на ставленні до співпраці, наполегливості та чесності. Діти дошкільного віку вже повинні вміти цінувати різноманітність і поважати інших, бути готовими долати упередження та йти на компроміс.

Громадянська компетентність передбачає освоєння концепцій демократії, справедливості, рівності, громадянства та громадянських прав, зокрема того, як вони виражені в міжнародних деклараціях та Конституції України. Компетентність також апелює до знання дітей про сучасні події, а також знакові події національної та деяких подій світової історії. Навички громадянської компетентності стосуються здатності ефективно взаємодіяти з іншими у суспільному житті, а також демонструвати солідарність і зацікавленість у вирішенні проблем, що стосуються локальної (наприклад, групи вихованців закладу дошкільної освіти) та ширшої спільноти (усі приналежні до роботи дитячого садка). Повна повага до прав людини, включаючи рівність як основу демократії, оцінка та розуміння відмінностей між системами цінностей різних релігійних або етнічних груп, закладає основу для позитивного ставлення. Це означає як демонстрацію почуття приналежності до свого місця проживання, країни, Європи, так і світу, а також бажання брати

участь в суспільному житті на найбільш елементарних, актуальних для раннього дитячого віку заходах. Це також включає демонстрацію почуття відповідальності, а також демонстрацію розуміння та поваги до спільних цінностей, необхідних для забезпечення згуртованості.

Оцінюючи особливості артикуляції теми соціально-громадянської компетентності в сучасному законодавстві про освіту (на рівні України та з огляду на світовий досвід), а також висвітлення теми в працях провідних українських і зарубіжних дослідників, пропонуємо виділити такі стрижневі лінії реалізації соціально-громадянської компетентності в умовах дошкілля:

Самоствердження та спілкування з іншими: навички дотримання суспільних норм, позитивна щодо інших поведінка та дотримання правил спілкування в групі. Дитина вміє описувати себе та усвідомлювати відмінності й висловлювати прихильність до інших. Розуміє сімейні стосунки та своє місце в них. Зацікавлена у усьому, що стосується дитячого садка. Має специфічне, індивідуалізоване уявлення про довіру й толерантність, власну соціальну роль. Демонструє уподобання та проявляє естетичний смак. Виявляє прихильність до сім'ї. Висловлює прихильність до дітей і дорослих у сім'ї та розуміє правила спілкування з іншими, описуючи сімейні ролі. Співпрацює з вихователем і однолітками. Усвідомлює власну цінність і унікальність, так само цінність та унікальність інших вихованців у групі, уміє словесно чи за допомогою образів мистецтва описувати відмінності та схожість з іншими людьми. Взаємодіє з однолітками та дорослими з огляду на їхній настрій, цінує моделі поведінки за правилами та демонструє повагу до загальноприйнятих правил поведінки, безпеки тощо. Орієнтується у способах партнерства між людьми та виражає прихильність, любов, вдячність. Важливим моментом є необхідність дитиною розуміти різницю між рольовою грою та реальними стосунками, порівнювати, аналізувати й описувати моделі поведінки. Дитина повинна не тільки мати уявлення про довіру та толерантність до інших, але й подеколи демонструвати незалежність, автономність і наполегливість, непоступливість у відстоюванні принципових для себе позицій. Водночас розвивати навички

співпраці з іншими, уникаючи деструктивних конфліктів.

2. Соціально здорове середовище. Ця лінія передбачає, що дитина розуміє призначення громадських будівель, має конкретне уявлення про найбільш поширені професії (упізнає різні професії та наслідує їх через ігрову діяльність), готова брати участь у діяльності групи як однієї з ланок соціуму. Цікавиться соціальними стосунками, уміє дотримуватися правил і демонструє необхідні різні форми поведінки, працює в малих групах. Проявляє елементарні навички самообслуговування. Виявляє дружбу й бажання підтримати інших, допомогти. Застосовує правила та норми здорового способу життя у повсякденному житті. Має уявлення про середовище кімнат, у яких перебуває впродовж дня група дошкільнят, меблі й засоби навчання, а також їхнє базове призначення. Має конкретне уявлення про соціальні ролі та види діяльності й поведінки вдома та в дитячому садку, а також основні гігієнічні норми охорони здоров'я. Розуміє взаємозв'язок і порівнює поведінку дітей і дорослих у соціальному середовищі. Демонструє та розуміє різні способи поведінки та дотримання правил здорового способу життя. Проявляє розуміння й прийняття прав дитини та норм поведінки в процесі взаємодії в повсякденному середовищі; правил особистої безпеки вдома та на вулиці. Добирає ігрову діяльність за іграшками та пропагує власну стратегію діяльності.

3. Культурно-національні цінності. Ця лінія передбачає залученість вихованців закладу дошкільної освіти до збереження звичаїв, традицій, характерних для громади, розповідей про родинні традиції, пов'язані зі святами чи в будні. Дитина називає важливі особисті й державні свята, звичаї та традиції, що їх супроводжують, а також емоційно ділиться своїми переживаннями. Розпізнає національну символіку й конкретні свята за певною атрибутикою, виражає національну гордість. Упізнає за зображеннями історичних осіб і важливі історичні події та елементарно, відповідно до вікових можливостей, розповідає про них. Розуміє та дотримується основних елементів протоколу поведінки під час святкування національного свята, а також особистих, народних, релігійних і державних свят. Має узагальнене уявлення

про визначні культурні та природні пам'ятки рідного міста/села. Приймає орієнтири загальнолюдських чеснот за прикладом місцевих і національних героїв.

Окреслені змістові лінії можуть більшою чи меншою мірою бути реалізовані в різних вікових групах. Основною вимогою є відповідність віку. Найбільше збігається повнота змісту лінії з реальними можливостями її реалізувати у старших групах дитячого садка. Важливо використовувати максимально багато подразників, які би стимулювали дитину засвоювати, запам'ятовувати, рефлексувати й висловлювати особисту думку, ставлення до інших та надавати аргументовані відповіді.

У умовах глобалізації та близькості реалізації Україною своїх геополітичних перспектив, які полягають в асоціації зі світовими демократичними спільнотами, актуалізується потреба включення міжкультурних елементів для підготовки дітей до життя в полікультурному соціальному середовищі. Набуття компетентностей щодо культурних відмінностей, толерантності та конструктивних взаємодій у процесі педагогічної взаємодії з дітьми доцільно формувати через створення міжкультурного середовища дошкільної освіти. Розвиток відповідних базових навичок спілкування в полікультурному середовищі реалізується через ігрову діяльність. Доречно запропонувати більшу різноманітність тем, пов'язаних зі знанням дітей про різні культурні ідентичності, повагу та визнання їхніх прав, а також цінність бути відмінними. Акцент у процесі навчання та виховання робиться на готов-

ності дитини жити в глобалізованому та полікультурному світі як соціально компетентного активного громадянина. Цього можна досягти через ретельний добір відповідних тем у процесі педагогічної взаємодії, зокрема через збагачення пізнавального досвіду дітей дошкільного віку.

Висновки. Отже, громадянська освіта насамперед реалізується через формування в здобувачів освіти соціально-громадянської компетентності за вертикаллю – з найранніших етапів навчання й виховання. Зокрема, активний початок формування соціально-громадянської компетентності починається із ланки дошкілля. Вона насамперед стосується набуття здібностей і навичок, необхідних для участі в політичному й громадському житті (на місцевому, національному та глобальному рівнях); вибудови стосунків з іншими, зокрема з різними за соціальним, культурним та етнічним походженням і соціальними ролями людьми. Указана компетентність також передбачає формування ідей про сталий розвиток людства у світлі викликів, відтінків соціальних ролей і взаємин, побудови демократії, здорового суспільства й себе в ньому, а також ідентифікації дитини дошкільного віку як представника нації.

Подальші дослідження з теми можуть стосуватися розробленням методичних посібників із формування виділених змістових ліній соціально-громадянської компетентності та їх емпіричного тестування з метою напрацювання ефективних педагогічних технік формування потрібних знань і навичок у здобувачів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Н. І. Цінності громадянської компетентності як базові у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2018. Вип. 2. С. 3–10.
2. МОН. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyyu%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).
3. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
5. Руденко А. С. Організаційно-методичні умови формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. In *The XIII International Science Conference «Perspectives of development of science and practice»* (December 14–17, 2021, Prague, Czech Republic). 626 p. (p. 388).
6. Diković M., Zečević M. Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic research-Ekonomska istraživanja*. 2020. Vol. 33(1). P. 1222–1239.
7. Krasteva N. Social and civic skills of 5-7-year-old children in the “surrounding world”. *Turquoise International Journal of Educational Research and Social Studies*. 2020. Vol. 2. No 2. P. 1–11.

8. Mickovska-Raleva A. Civic Education for Democratic Citizens: To What Extent Do Civic Education Curricula and Textbooks Establish Foundations for Developing Active Citizens in the Republic of Macedonia? *Journal of Social Science Education*. 2019. Vol. 18. No. 3. P. 108–126.
9. Nychkalo N. “New Ukrainian school”: the present and the view to the future. *LABOR et EDUCATIO*. 2017. Vol. 5, 89–106.
10. Petrova S. Bulgarian Civic and Citizenship Education in Transition. *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies*. Springer: Cham, 2021. P. 13–23.
11. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union* 30.12.2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF> (дата звернення: 31.10.2022).
12. Suduc A. M., Bîzoi M., Gorghiu G. Sustainable development in Romania in pre-school and primary education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014. Vol. 116. P. 1187–1192.

REFERENCES

1. Melnyk, N. I. (2018). Tsinnosti hromadyans'koyi kompetentnosti yak bazovi u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh vykhovateliv [Values of civic competence as basic in the professional training of future educators]. *Actual problems of pedagogy, psychology and professional education*, 2, 3–10.
2. MES. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity. Nova redaktsiya [Basic component of preschool education. New edition]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyy%20komponent%20doshkillya.pdf> (date of access: 31.10.2022).
3. Pro doshkil'nu osvitu : Zakon Ukrayiny vid 11.07.2001 № 2628-III [On preschool education: Law of Ukraine dated July 11, 2001 № 2628-III]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (date of access: 31.10.2022).
4. Pro osvitu : Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (date of access: 31.10.2022).
5. Rudenko, A. S. (2021). Orhanizatsiyno-metodychni umovy formuvannya sotsial'no-hromadyans'koyi kompetentnosti ditey starshoho doshkil'noho viku [Organizational and methodological conditions for the formation of social and civic competence of older preschool children]. In *The XIII International Science Conference «Perspectives of development of science and practice»* (December 14–17, 2021, Prague, Czech Republic). P. 388.
6. Diković, M., & Zečević, M. (2020). Children and youth's acquisition of the civic competence: a comparative analysis of the Republic of Croatia and England. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 33(1), 1222–1239.
7. Krasteva, N. (2020). Social and civic skills of 5-7-year-old children in the “surrounding world”. *Turquoise International Journal of Educational Research and Social Studies*, 2(2), 1–11.
8. Mickovska-Raleva, A. (2019). Civic Education for Democratic Citizens: To What Extent Do Civic Education Curricula and Textbooks Establish Foundations for Developing Active Citizens in the Republic of Macedonia? *Journal of Social Science Education*, 18(3), 108–126.
9. Nychkalo, N. (2017). “New Ukrainian school”: the present and the view to the future. *LABOR et EDUCATIO*, 5, 89–106.
10. Petrova, S. (2021). Bulgarian Civic and Citizenship Education in Transition. In *Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies* (pp. 13–23). Springer, Cham.
11. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union* 30.12.2006. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF> (date of access: 31.10.2022).
12. Suduc, A. M., Bîzoi, M., & Gorghiu, G. (2014). Sustainable development in Romania in pre-school and primary education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 1187–1192.

A. A. VOZNIUK

*Senior Lecturer at the Department of Preschool Education,
State Higher Educational Institution “Donbas State Pedagogical University”,
Slovyansk, Donetsk region, Ukraine
E-mail: a.a.vozniuk@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-1461-149X>*

SOCIAL AND CIVIC COMPETENCE IN THE PARADIGM OF MODERN PRESCHOOL EDUCATION: RELEVANCE AND CONTENT OF THE PROBLEM

The development of social and civic competence is an important component of early education. A full understanding of the problem requires a research body that is multi-layered and studies practices and contexts of implementation, therefore the topic of the formation of social and civic competence in preschool children has become relevant and requires thorough theoretical and empirical investigations. Recent domestic and foreign studies in a new light show the importance of paying attention to the social development of preschool children within the scope of their education. The purpose of the article is to comprehensively analyze the problem of the formation of social and civic competence in the paradigm of modern preschool education with an emphasis on the relevance of the topic and the disclosure of the content of the problem. In contrast to earlier methodological emphases, the idea of which was to prepare children for social participation through the formation of their knowledge about society by the method of formal education, the ideas of modern studies are based on the transformation of the preschool group into a microcosm of a democratic society, in which children are immersed in modern democratic national and European ideals and practices. Social skills training, on the other hand, focuses on increasing children's abilities to engage in successful interpersonal interactions and prosocial behaviors that form the basis for effective participation in society. The individual development of the child encourages deeper participation in the social paradigm. From the development of children's ability to social participation through the formation of age-appropriate socio-civic competence, the basis of their ability to study further at school and realize themselves in other social contexts is laid. The article highlights and reveals the content of such core lines of social and civic competence implementation in preschool conditions as self-affirmation and communication with others, a socially healthy environment, cultural and national values. Emphasis is placed on the need for training within the competence of the features of socialization in a globalized world on the basis of diversity, tolerance, preservation of personal and national identity in a multicultural society.

Key words: socio-civic competence, preschool education institution, preschool, young children, content of competence, civic education.